

Plackowski, Roman

Profesor Witold Włodzimierz Głowacki jako pierwszy prezes Okręgowej Izby Aptekarskiej w Poznaniu po drugiej wojnie światowej

Analecta 10/2(20), 41-47

2001

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Roman Plackowski

Okręgowa Rada Aptekarska w Poznaniu

PROFESOR WITOLD WŁODZIMIERZ GŁOWACKI JAKO PIERWSZY PREZES OKRĘGOWEJ IZBY APTEKARSKIEJ W POZNANIU PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ

Omawiając bezsporny fakt aktywnego udziału Profesora Witolda Włodzimierza Głowackiego w działalności Izby Aptekarskiej, chciałbym pokrótce przypomnieć jak tworzył się samorząd aptekarski w okresie międzywojennym.

Należy przypomnieć *Projekt ustawy aptekarskiej z roku 1920*, który miał uregulować wszystkie sprawy związane z aptekami z byłych trzech zaborów i nadzorem nad nimi, jak i działalnością samorządu aptekarskiego, którym miały być Izby Aptekarskie o stosunkowo szerokich uprawnieniach. Jedną z najbardziej newralgicznych spraw, stanowiącą przeszkodę na drodze do przyjęcia wymienionego projektu, była kwestia własności aptek. Apteka bowiem była to nie tylko miejscem pracy, ale przede wszystkim własnością, dającą możliwość swobodnym dysponowaniem jej i będącą źródłem utrzymania właściciela i jego rodziny.

W przeciwieństwie do ustaw dzielnicowych, przyjęta 25 marca 1938 r. *Ustawa o wykonywaniu zawodu aptekarskiego* cementowała zawód w jednolitą prawnie i gospodarczo uporządkowaną grupę, mającą dla zawodu podstawowe znaczenie. Ustawa ta zawierała czynności wchodzące w zakres wykonywania zawodu, precyzowała kto mógł wykonywać zawód aptekarski, uściślała prawo nabycia i utraty uprawnień do kierowania apteką, utratę praw do wykonywania zawodu itp.

W okresie poprzedzającym uchwalenie ustawy o izbach w dalszym ciągu sporną była sprawa przyszłego charakteru samorządu zawodowego. Dyskutowano, czy mają być to izby aptekarskie czy farmaceutyczne, stwarzające przymus organizacyjny dla wszystkich farmaceutów, bez względu na teren ich pracy. Zwolennikiem izb farmaceutycznych był Związek Zawodowy Farmaceutów Pracowników (ZZFP) oraz grupa magistrów farmacji, reprezentowana przez

Stowarzyszenie „Nowa Farmacja”. Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne (PPTF) było zwolennikiem powołania izb aptekarskich.

Przyjęta *Ustawa o Izbach Aptekarskich* z 15 czerwca 1939 roku, stwarzała przymus organizacyjny dla osób wykonujących zawód aptekarski, dopuszczała również przynależność do izb osób pracujących w innych dziedzinach farmacji, na zasadzie dobrowolnej obustronnej zgody. Nic zatem dziwnego, że przeważał pogląd utworzenia Izb Aptekarskich, otwartych dla wszystkich farmaceutów.

Z chwilą powołania do życia Izb Aptekarskich z zawodem aptekarskim musiały się liczyć władze rządowe i samorządowe oraz istniejące w Rzeczypospolitej organizacje i instytucje. Izby miały reprezentować zawód, bronić jego interesów, współdziałać z władzami państwowymi, inicjować i opiniować akty prawne, krzewić i strzec zasad etyki zawodowej, czuwać nad gospodarczą pomyślnością członków.

Te zadania postawione przed Izbami mogły być wcielone w życie oraz realizowane dopiero po drugiej wojnie światowej.

Zorganizowały się one i działały na podstawie ustawy z 1939 r. o Izbach Aptekarskich oraz późniejszego dekretu z 1946 r. o organizacji samorządu lekarskiego, lekarsko-dentystycznego i aptekarskiego. Zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, Izby Aptekarskie były reprezentacją samorządu zawodowego, skupiały wszystkie grupy zawodowe farmaceutów, pracowników i pracodawców, zatrudnionych w aptekach, przemyśle i laboratoriach. Tak więc od 1945 r. sprawy farmaceutyczne w Polsce były reprezentowane na podstawie ujednoczonych przepisów przez Naczelną Izbę Aptekarską (NIA) z siedzibą w Warszawie i Okręgowe Izby Aptekarskie (OIA) w terenie.

Początek działalności Okręgowej Izby Aptekarskiej w Poznaniu przypadł na 15 lutego 1945 roku. Trwały jeszcze działania wojenne w mieście i walki o Cyta-
dele, a już spotkali się farmaceutyci, aby utworzyć swój samorząd zawodowy. Sprawą kierowali pełnomocnicy Ministra Opieki Społecznej i Zdrowia: Roman Szymczak i mgr farm. Stefan Gendera (wspomniany dr farm. Stefan Gendera zmarł 17 października 2001 r.). Pierwsze spotkanie odbyło się w Szpitalu Przyfrontowym PCK w baraku przy ul. Śniadeckich, później Izba działała przy ul. Chełmońskiego 2, a od 18.03.1945 r. w przydzielonym jej przez władze miasta lokalu przy ul. Marszałka Focha 47 m. 7 (obecnie ul. Głogowska).

Duże zasługi w tworzeniu Izby Aptekarskiej w Poznaniu położył mgr farm. Witold Włodzimierz Głowacki, który został pierwszym jej prezesem.

Najważniejszym zadaniem świeżo zorganizowanej Izby było:

- a) zabezpieczenie aptek uszkodzonych, względnie rozbitych przez działania wojenne,
- b) uruchomienie aptek uszkodzonych i wyznaczenie tymczasowych kierowników,
- c) zorganizowanie dostaw do aptek środków leczniczych.

W skład pierwszego Zarządu Izby weszli: prezes – mgr W.W. Głowacki, wiceprezes – mgr Stefan Gendera, sekretarz – mgr Stefania Sajdakowa, członkowie: mgr Marian Milewski i mgr Ludwik Patyk. Skład ten został w lipcu 1945 r. uzupełniony przez mgr Józefa Małkiewicza, który objął funkcję drugiego wiceprezesa, mgr Józefa Winklera jako sekretarza i mgr Michała Linkowskiego jako skarbnika oraz członków Zarządu: mgr Bernarda Sławińskiego, mgr Wojciecha Pyszkowskiego, mgr Stefana Koczorowskiego i mgr Stanisławę Kujankową.

Od samego początku swego istnienia Izba Aptekarska kierowana przez mgr Witolda Włodzimierza Głowackiego, starała się o zabezpieczenie i uruchomienie aptek także na Ziemi Lubuskiej. Liczba zlikwidowanych aptek na terenie dawnego województwa poznańskiego dochodziła do 1/4 aptek przedwojennych. Poza uruchomieniem aptek w Wielkopolsce, w samym Poznaniu uruchomiono w lutym 1945 r. 12 aptek na ogólną ilość czynnych przed wojną 29.

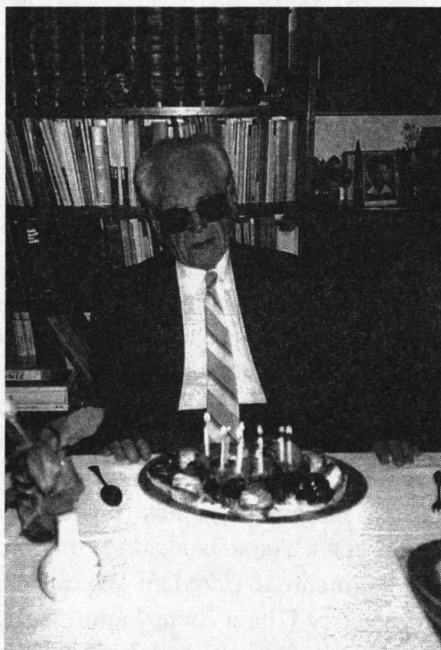
W woj. poznańskim w marcu 1946 r. czynnych było już 165 aptek (przed wojną 188), na Ziemiach Zachodnich 30 aptek (przed wojną 60). W celu usprawnienia dostaw leków dla aptek zorganizowano w marcu 1945 r. Spółdzielnię Farmaceutyczną. W porozumieniu z Urzędem Wojewódzkim Izba opracowała kilka cenników na leki. Między Izbą a Związkiem Zawodowym Farmaceutów Pracowników, od dnia 15.05.1945 r. istniała ścisła współpraca.

W marcu 1946 r. przez Izbę poznańską został zorganizowany Zjazd Aptekarstwa Ziemi Zachodnich. Był to wynik dużego zainteresowania mgr W. W. Głowackiego żywotnymi sprawami tamtejszych aptekarzy. Celem zorganizowanego zjazdu było omówienie warunków pracy aptekarzy na Ziemiach Odzyskanych i pokazanie wkładu farmaceutów w dzieło odbudowy tej części kraju. W zjeździe brali udział m.in. delegaci Naczelnej Izby Aptekarskiej, Izby Wrocławskiej, Katowickiej, Szczecińskiej, Olsztyńskiej oraz Bydgoskiej.

Kontakt Izby ze światem naukowym – to liczne referaty wygłaszane przez profesorów Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego podczas ogólnych zebrań członków Izby, jak również udział Izby w odbudowie Zakładów Wydziału.

Na zebraniu 9 stycznia 1946 r. członkowie poznańskiej Izby uchwalili nadzwyczajną składkę dla aptek w minimalnej wysokości 800, 500 i 300 zł zależnie od kategorii składek płaconych przez apteki. Przeznaczono ją na zakup togi i insygniów dziekańskich. Na tożę dla rektora Uniwersytetu Poznańskiego zarząd wyasygnował 10.000 zł. Zbierano też stare monety na łańcuch dziekański.

O szacunku i pozycji zajmowanej przez mgr W.W. Głowackiego niech świadczy to, że na zebraniu konstytucyjnym Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w dniu 22 listopada 1947 r. zwołanym przez dziekana Wydziału Farmaceutycznego UP prof. dr Jana Dobrowolskiego wybrano zarząd tymczasowy, który ukonstytuował się na pierwszym zebraniu zarządu następująco:

Ryc. 1. 80 rocznica urodzin prof. W.W. Głowackiego.

Ryc. 2. 90 rocznica urodzin prof. W.W. Głowackiego.

Siedzą od lewej: doc. dr hab. Michał H. Umbreit, dr hab. med. Roman Meissner, Jubilat, jego małżonka mgr historii Stefania Głowacka i dr farm. Jan Majewski.

– prezes – dziekan prof. dr Jan Dobrowolski, I vice-prezes prof. dr Franciszek Adamanis, II vice-prezes – prezes Izby Aptekarskiej mgr Witold Głowacki. Ponadto sekretarzem został – prezes Sekcji Aptekarskiej Zw. Zaw. Prac. Śl. Zdrowia – mgr Jerzy Wiśniewski, zastępca sekretarza – dr Maria Szmytówna, skarbnik – mgr Józef Winkler, zastępca skarbnika – dr Józef Kołodziejski. Dobra współpraca Izby Aptekarskiej z powstałym Polskim Towarzystwem Farmaceutycznym polegała m.in. na wspólnych zebraniach wszystkich członków, a w efekcie na ścisłym kontakcie ze stroną naukową naszego zawodu.

W 1946 roku mgr W.W. Głowacki wystarał się o dodruk nowego nakładu drugiego wydania *Farmakopei Polskiej*. W 1947 roku opracował i wydał *Receptarium Polonicum*. Był to zbiór przepisów na leki recepturowe. Jest on w dalszym ciągu przydatny w aptekach.

Izba Poznańska brała udział we wszystkich zebraniach i konferencjach Naczelnej Izby Aptekarskiej a mgr W.W. Głowacki był członkiem zarządu NIA do 19 marca 1949 r.

Z władzami studium farmaceutycznego przy Uniwersytecie Poznańskim, które w 1947 r. zostało wyodrębnione z administracji uniwersyteckiej jako samodzielny Wydział Farmaceutyczny, Izba Aptekarska kierowana przez mgr Głowackiego utrzymywała ścisły kontakt, pomagając materialnie, w miarę możliwości poszczególnym zakładom. Dla dziekana Wydziału członkowie Izby ufundowali łańcuch i tokę.

Pomoc materialna OIA w Poznaniu w okresie od 1945 roku do 1948 roku dla swoich członków, czyli dla Wydziału Farmaceutycznego UP, studentów i dla Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia przedstawiała się następująco:

Zapomogi	– 550.567 zł
Wydział Farm.UP	– 728.208 zł
Koło Farmaceutów	– 55.000 zł
Stypendia	– 331.000 zł
Sekcja Farmaceutów Zw. Zaw. P. S. Z.	– 45.000 zł

Z okazji przemianowania dotychczasowego uniwersyteckiego Oddziału na Wydział Farmaceutyczny zorganizowała Izba w kwietniu 1948 r. zjazd wychowanków poznańskiego Studium Farmaceutycznego.

W dniu 24 czerwca 1949 r. odbyła się na Uniwersytecie Poznańskim promocja nowych doktorów farmacji. Prezes Okręgowej Izby Aptekarskiej w Poznaniu mgr Witold Głowacki, uzyskał stopień doktora farmacji po złożeniu w dniu 10 czerwca 1949 r. egzaminów doktorskich na podstawie pracy: *Pierwszy polski słownik farmaceutyczny i jego autor Paweł Guldeniusz*. Była to pierwsza praca doktorska z zakresu historii farmacji.

Profesor Głowacki kierował poznańską Izbą Aptekarską do 1949 r. Ze względu na brak farmaceutów-oficerów został powołany do czynnej służby wojskowej.

Z zadań, jakie podejmowała Okręgowa Izba Aptekarska w Poznaniu wynikają wielkie zasługi mgr W.W. Głowackiego jako jej Prezesa.

Samorząd aptekarski w województwie poznańskim w latach 1945–1951 powołany i działający na podstawie *Ustawy o Izbach Aptekarskich* z czerwca 1939 r. odegrał znaczną rolę w integracji farmaceutów, w obronie ich interesów profesjonalnych. Izby aktywizowały aptekarzy zawodowo i naukowo, pełniły nadzór nad przestrzeganiem etyki zawodowej. Służyły również pomocą w organizacji studiów farmaceutycznych.

Momentem zwrotnym w aptekarstwie polskim po II wojnie światowej było przejęcie przez Sejm 8 stycznia 1951 r. czterech ustaw: ustawy o przejęciu aptek na własność państwa; ustawy o aptekach, ustawy o środkach farmaceutycznych i odurzających oraz o artykułach sanitarnych i ustawy o zniesieniu Izb Aptekarskich. Upaństwowiono apteki prywatne, zlikwidowano apteki prowadzone dotychczas przez instytucje państwowe i samorządowe oraz wprowadzono wspólny system zarządzania. Apteki prywatne przejęto w trybie natychmiastowym, bez jakiegokolwiek odszkodowania na rzecz właścicieli lub dzierżawców. Rozwiązano Izby Aptekarskie motywując, że w nowym systemie nie mogłyby spełniać właściwie swojej roli. Ich miejsce zajęła Główna Sekcja Farmaceutyczna oraz Sekcje Okręgowe przy Związku Zawodowym Pracowników Służby Zdrowia.

Okres stalinizmu, odciskając swoje piętno na całokształcie życia w Polsce, brutalnie przerwał działalność samorządu aptekarskiego aż do roku 1990. Na Zjeździe otwarcia Wielkopolskiej Izby Aptekarskiej w dniu 3.11.1991 r. wówczas już prof. Witold Głowacki takie wygłosił przesłanie do nowej generacji wielkopolskich aptekarzy – jakże nadal aktualne:

„Droży Państwo! Jako starszy wiekiem zawodowiec, który poznał różne działy pracy zawodowej, chciałbym wskazać Państwu na trzy czynniki zależne od każdego z nas, którymi możemy wesprzeć działanie i pracę naszych Izb Aptekarskich:

1) Należy ustawicznie dokształcać się korzystając z literatury naukowej i prac ogłaszanych m.in. w „Farmacji Polskiej”. Wydawca naszego czasopisma ostatnio skarży się, że nie wszystkie apteki zaabonowały sobie ten periodyk.

2) Nie możemy zamykać się wyłącznie w swoich zagadnieniach zawodowych. Trzeba włączyć się do spraw ogólnych, spraw społecznych i brać czynny udział w życiu całego społeczeństwa.

3) Postępowanie nasze winno być moralne i zgodne z etyką zawodową. Mam w ręku swym towar handlowy, ale nie zapominajmy, że jest to równocześnie cenny środek leczniczy, po który zgłaszają się do nas nie tylko zamożni chorzy, ale często i człowiek biedniejszy, Zresztą nad właściwą drogą kształtowania charakterów czuwać będą sądy aptekarskie, przewidziane tą samą ustawą o Izbach Aptekarskich.”.

Mam wielką satysfakcję, że w otwarciu naszego Muzeum Farmacji (12 stycznia 2000 r.) mógł jeszcze uczestniczyć śp. Pan Prof. Witold Głowacki.

OPRACOWANO NA PODSTAWIE:

1. Jan Majewski, *Projekt ustawy z 1920 roku. Ustawa o Izbach Aptekarskich z 1939 roku oraz powołanie i działalność Poznańskiej Izby Aptekarskiej w latach 1945–1951*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1997,61,2, s. 121–131.
2. Jan Majewski, *Pierwsze dni samorządności zawodowej aptekarzy po II wojnie światowej oraz uruchomienie Apteki Pod Złotym Lwem*, maszynopis, 2001 r.
3. Anita Magowska, *Poznański samorząd aptekarski wobec problemów zawodu (15.02.1945–8.01.1951)*, „Farmacja Polska” 54, 1998, nr 14, s. 659–663.
4. Roczniki „Farmacji Polskiej” z lat 1945–1950.

**Professor Witold Włodzimierz Głowacki as the first chairman
of the Regional Pharmacists' Chamber in Poznań
after the Second World War**

SUMMARY

In the year 1920, two years after Poland had regained independence following more than a century of being partitioned, a *Draft of the pharmacy law* was adopted to regulate all the issues connected with the functioning of pharmacies in the three parts of reunited Poland. Based to a significant extent on the draft, a *Law on Pharmacists' Chambers* was passed on 15 June 1939. However, it was not until after the Second World War that the *Law* could come into force.

The Regional Pharmacists' Chamber in Poznań began its activities on 15 February 1945. The first chairman of the Chamber was Witold Włodzimierz Głowacki, M.Pharm. The Chamber started as many as twelve pharmacies in Poznań in February 1945. In March 1946, there were already 165 pharmacies in the Poznań province (there were 188 before the war). March 1946 also saw a Congress of Pharmacists from the Western Lands of Poland (areas formerly under German jurisdiction). The congress was largely due to the interest shown by Witold Włodzimierz Głowacki in the circumstances relating to the work of pharmacists in those regions.

The Pharmacists' Chamber had extensive ties with the Pharmaceutical Department of the University of Poznań, and this helped in the reestablishment of the particular Sections of the Department after the war.

In 1947, W. W. Głowacki published a work entitled *Receptarium Polonicum*, which was a collection of recipes for magistral drugs, which proved very useful to pharmacists and physicians.

The tasks that the Regional Pharmacists' Chamber in Poznań engaged in also testify to the activities of W.W. Głowacki as chairman of the Chamber.

Professor Witold Włodzimierz Głowacki delivered a message to a new generation of pharmacists in the Poznań region during the inaugural Congress of the Wielkopolska Pharmacists' Chamber in Poznań on 3 November 1991.